ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№7(3)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 376 sahifa,
25-iyul, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – **Doctor of Pedagogical Sciences, Professor**
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Imkoniyati cheklangan talabalarda jismoniy sifatlarni sport mashg'ulotlari yordamida rivojlantirishning afzalliklari 8
Davronov Rustam Ilxomovich

Использование фонетических игр и современных технологий в обучении русскому языку в общеобразовательных школах Узбекистана 15
Абумалик Муталлиевич Дедаханов

Maktablarda chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlikni isloh qilish muammo va yechimlar 20
Qudratov O'ktam G'ofurovich

The Role of Motivation in Learning English 25
Kamoldinova Mushtariybonu Azizbek qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'lim muhitini boshqarishning ijtimoiy-pedagogik asoslari 30
Axrarova Gulrux Gulamkadirovna

Bo'lajak logopedlarda metakognitiv-diagnostik kompetentlikni rivojlantirishning xorijiy va milliy tajribasi 37
Suvankulova Shaxnoza Karimkulovna

Ingliz tili darslarida individual va pragmatik yondashuvni amalga oshirish texnologiyalari 43
Yuldasheva Dilnoza Bobojonovna

Talabalarning texnologik fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning tarkibiy komponentlari 48
Kushbakova Barno Batirkulovna

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni joriy etishda ijtimoiy hamkorlik va jamoatchilik fikrini shakllantirish 54
Arslanova Madinaxon Mansurovna

O'quvchi-yoshlarga axloqiy ta'lim-tarbiya berishda qoraqalpoq dostonlarining ahamiyati 59
Esemuratova Turganbike Aytmuratovna

Talaba markazli yondashuv asosida ingliz tilini o'qitishda interaktiv metodlardan foydalanish samaradorligi 63
Narzullayeva Firuza Olimovna

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida 5-6 yoshdagi bolalarni kasbga yo'naltirish bo'yicha metodik xizmatni takomillashtirish 67
Rizayeva Munisxon Maxkamovna

Generativ sun'iy intellekt vositalarining ta'lim jarayonidagi pedagogik imkoniyatlari 71
Shodiyev Azizbek Olim o'g'li

Shaxs kamolotida psixologik salomatlikning ahamiyati va asosiy ko'rsatkichlari 76
Xolova Yulduz Erkinovna

Zamonaviy ta'lim paradigmasida fizika fanini o'qitish: virtual va to'ldirilgan borliq hamda sun'iy intellekt texnologiyalarining integrativ metodikasi 83
Zuhriddinov Farrux Faxriddin o'g'li

Event ta'lim texnologiyasi vositasida talabalarning o'qish samaradorligini oshirish 87
Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Bo'tayeva Saodat Xudoyor qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining intellektual faolligini rivojlantirishga ta'sir etuvchi individual-psixologik omillar 90
Djurakulova Munira Suyunovna

Ingliz tilini o'qitishda interaktiv metodlarni takomillashtirish modeli hamda ularning ta'lim samaradorligiga ta'siri 97
Narzullayeva Firuza Olimovna

Народное творчество как великое сокровище интеллектуального воспитания 102
Матмуратова Гулистан Камалатдиновна

Raqamli intellekt: o'quvchilarda mediasavodxonlik kompetensiyasini rivojlantirish – davr talabi 108
Nishonova Muattarxon Alisherovna, Toirova Nafisa Muzaffar qizi

Umumta'lim fanlaridan dars samaradorligini oshirishda axborot texnologiyalaridan foydalanishni takomillashtirishning ilmiy-metodik asoslari 111
Toshmamatova Munisa Toshmamatovna

Xorazm viloyatida ekoturizmni rivojlantirish istiqbollari (tumanlar kesimida) 115
Xo'jyozova Dildora Shonazar qizi, Dusanova Sharofat Baltaboyevna

Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ yondashuv asosida innovatsion tafakkur ko'nikmalarini rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari 121
Kadirova Dildora Najadbekovna

The Integration of Artificial Intelligence in English Language Teaching: Opportunities and Challenges 125
Moxinur Yusupova

Pragmatik-tizimli portfolio (PTP) texnologiyasi: talabalar reflektiv tafakkurini faoliyat dalillari asosida rivojlantirish 131
Abdullayeva Ziroatxon Qurbonovna

Sog'lig'ida cheklovlari mavjud bolalar jismoniy va psixologik holatini takomillashtirishda yengil atletika mashg'ulotlarining ahamiyati 136
Hikmatova Nigoraxon Hasanboy qizi

Art badiiy ta'limning rivojida klaster yondashuvi 140
A. S. Umarov

Simulyatsion o'yin muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy-hissiy kompetentligini shakllantirish imkoniyatlari 143
Turg'unova Mohinaxon Akmaljon qizi

O'smirlarda deviant xulq-atvor shakllanishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari (empirik tadqiqot) 150
Toshpolatova Robiya Akmal qizi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida milliy mafkurani shakllantirishning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish 154
Ahmadov Olimjon Shodmonovich, Esanova Mehrigul Qurbanazarovna

Maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi dizartriyaning yengil shakliga ega 6-7 yoshli bolalardagi nutq kamchiliklarini o'yin texnologiyalari asosida korreksiyalashning samaradorligi 159
Baxadirova Zulfizar Azimbayevna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ va ijtimoiy-hissiy kompetensiyalarni baholashning diagnostik vositalarini tanlash va qo'llash metodikasi 163
Abdullayeva Munojot Muxtorovna

Talabalarni o'quvchilarning tibbiy tashxisiga mos pedagogik yondashuvlardan foydalanishga o'rgatish usullari 169
Yuldashova Iroda Dilshodovna

Uzoq muddat davolanishga muhtoj bolalar uchun ta'lim muassasalarining tashkil etilishi 174
Yusupjanova Shaxnoz Mirzatillayevna

O'zbekiston umumiy o'rta ta'lim tizimida raqamli STEAM muhitini joriy etish: o'qituvchilar tayyorgarligi va infratuzilma cheklovlari tahlili 178
Abdullayev Doston Sheraliyevich

Bo'lajak maxsus pedagoglarning faol fuqarolik kompetensiyasining tarkibiy-mezonli modeli va rivojlanganlik darajalari 183
Sultonov Muxammadali Fayzulla o'g'li

Совершенствование механизмов интеграции стратегического и функционального менеджмента на основе анализа деятельности государственных и международных филиалов вузов 189
А. М. Магрупов

Решение педагогических проблем, возникающих при обучении письму леворуких учащихся начальных классов 194
Эгамбердиева Юлдуз

Biologiya ta'limida generativ sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari va metodik asoslari 198
Parmonova Marjona O'ktam qizi, Baybayeva Muxayyo Xudoyberganovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Bolalarda emotsional intellektni rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari 204
Sherdanova Farangiz Raxmat qizi

Zamonaviy televideniyeda suxandon nutqining tabiiyligi va auditoriya bilan ishonchli muloqot 208
Maxanbetova Dilnoza

10-sinf kimyo darslarida “Spirtlar” bo‘limini o‘qitishda o‘quvchilarning kreativ fikrlash qobiliyatlarini shakllantirish metodikasi 211
Nazarova Yulduz Atamuratovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantirishda ijodiy o‘yinlardan foydalanish 215
Yuldasheva Shoxida Botirovna, Kurbanbayeva Moldir Abatbay qiz

Milliy taraqqiyot g‘oyalarida jadid ayollarining o‘rni 220
Ergashova Mehriniso Husniddin qizi

Mahalla – oila – ta’lim muassasasi hamkorligi 223
Muxtarov Utkirjon Mutalibjanovich, Abdusamatov Ozodbek

Oliy ta’lim muassasalarida “Mikrobiologiya” modulini raqamli texnologiyalar asosida o‘qitishning didaktik imkoniyatlari 227
Reymova Erkinay Atabayevna

Raqamli ta’lim transformatsiyasi sharoitida professor-o‘qituvchilarning kasbiy motivatsiyasini rivojlantirishning pedagogik omillari 232
Abdusamiyev Dilmurod Abdug‘ani o‘g‘li

Translanguaging as a Pedagogical Resource in Uzbek EFL Classrooms: Insights from a Classroom Observation 238
Aziza Sobirova

Katta maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy tasavvurini rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari 243
Otayeva Salamat Sabirovna

System-Structure Research of Artificial Intelligence Terms 250
Odilova Fotima

Oliy ta’lim tashkilotlarida qo‘llaniladigan zamonaviy ta’lim metodlarining mazmuni va o‘ziga xos xususiyatlari 259
Berdiyeva Nilufar Axatovna

Zamonaviy smart texnologiyalar asosida talabalarning texnik fikrlash kompetentligini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari 267
Eshonqulova Madina Nosir qizi

Модель развития проектно-конструкторской компетентности студентов с использованием автоматизированных цифровых программ 272
Камолова Махлиё Акбар кизи

Boshlang‘ich sinf tabiiy fanlar darslarida sun’iy intellekt vositalari asosida tadqiqotchilik kompetensiyalarini shakllantirish metodikasi 277
Savriddinova Mexrinoz Ulug‘bekovna

Ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashning tug‘ruqdan keyingi davr ayollarida onalikdan mamnunlik bilan bog‘liqligi 282
Kalandarova Madina Baxadirovna

Bo‘lajak o‘qituvchilarda lingvistik kompetentlikni rivojlantirish texnologiyalari 285
Kamolova Mashhura Otabek qizi

Terminology and Lexical Problems in Modern Linguistics and AI 289
Odilova Fotima

Adabiy ta’limda badiiy matnlar orqali o‘qish kompetensiyalarini takomillashtirish metodikasi 294
Abdujabborova Nilufar Rustamjon qizi

Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish, uning bosqichlari va diagnostika metodikalari 298
Boltayeva Go‘zal Komilovna

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining nutqiy muloqotini rivojlantirishda matn bilan ishlashning assotsiativ tafakkurga asoslangan metodikasi 302
Hamroyeva Xolida Rizoqul qizi

Bo'lajak biologiya o'qituvchilarining kasbiy-metodik kompetentligini baholashning kvalimetrik asoslari 307
Niyozova Shahlo Abdusaitovna

Oilaviy holat, ma'lumot darajasi va pedagogik stajning ayollar emotsional barqarorligiga ta'sir etuvchi psixologik xususiyatlari 313
Pulatova Dilfuza Baxramovna

"Kommunikativ kompetensiya"ning tarkibiy komponentlari........ 318
Saidova Sumbuloy Otabayevna

Kasbiy kompetensiyani shakllantirishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish 321
Xamidova Zaynura Ramazonovna

Wiki texnologiyasi asosida ingliz tili darslarini tashkil etish bosqichlari 324
Yunusova Dildora Hamrakulovna

Nogiron farzandli turli yoshdagi onalarning psixologik farovonligi bilan depressiya, xavotir va stress o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik........ 328
Kasimova Xulkar Atabayevna

Talaba-qizlarda sog'lom turmush tarzi qadriyatlarini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari 332
Esanova Gulchehra Boybo'ri qizi

Особенности иммунного статуса при аллергодерматозах у жителей ташкентской области................ 338
Саипова Н. С., Абдуллаева Ф. Б.

Aqliy xaritalar va mnemotexnikani birlashtirib, bolalarning fikrlashini o'stirish........ 343
Egamberdiyeva Xuriyat Egamberdiyevna, Kaxxarova Ozoda Abdimo'minovna

Математическое развитие по STEAM технологиям........ 349
Садикова Д. Х.

Adaptive Trust-Aware Multi-Criteria Decision Method for Artificial Intelligence Systems: A Conceptual Framework and Mathematical Model........ 353
Yuldashev Nodirbek Abdumannob o'g'li

Kontrsuggestiv, tezaurus va interaksion omillarning bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida pedagogik liderlik kompetensiyalari rivojlanishiga ta'siri........ 360
Jumanov Lochinbek Habibulla o'g'li

Yapon olima ayollarining kompetensiyaviy yondashuvini oliy ta'limda qo'llash istiqbollari........ 365
Jumanazarova Gullola Yoqubjanovna

Ingliz tilini o'rganishda sun'iy intellektning o'rni 369
Dilnura Rustamovna Xamrayeva

INGLIZ TILINI O'RGANISHDA SUN'IY INTELLEKTNING O'RNI

Dilnura Rustamovna Xamrayeva
Termiz davlat pedagogika instituti,
Maktabgacha va boshlang'ich ta'limda ingliz tili yo'nalishi talabasi

ORCID: 0009-0006-2734-8981

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz tilini o'rganish jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Sun'iy intellekt asosidagi chatbotlar, generativ sun'iy intellekt, avtomatlashtirilgan baholash tizimlari, adaptiv ta'lim platformalari va nutqni tanib olish texnologiyalarining ingliz tilidagi asosiy kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishdagi o'rni yoritilgan. Sun'iy intellekt vositalarining o'quv jarayonini individuallashtirish, tezkor qayta aloqa taqdim etish, o'quvchilarning mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirish hamda til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytirish imkoniyatlari asoslab berilgan. Shuningdek, tinglab tushunish, gapirish, o'qish, yozish, lug'at boyligini oshirish va grammatik kompetensiyani rivojlantirishda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish mexanizmlari tahlil qilingan. Tadqiqotda sun'iy intellektga haddan tashqari bog'lanish, noto'g'ri axborotlardan foydalanish, akademik halollik, ma'lumotlar xavfsizligi va tanqidiy fikrlashning susayishi kabi pedagogik muammolar ham yoritilgan. Tadqiqot natijalari sun'iy intellektni o'qituvchini almashtiruvchi vosita sifatida emas, balki uning metodik faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi zamonaviy pedagogik vosita sifatida qo'llash maqsadga muvofiqligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, ingliz tili, chet tili ta'limi, generativ sun'iy intellekt, ChatGPT, adaptiv ta'lim, chatbot, kommunikativ kompetensiya, raqamli texnologiyalar, individual ta'lim, tezkor qayta aloqa, til ko'nikmalari.

Abstract: This article examines the pedagogical possibilities of using artificial intelligence technologies in English language learning. The role of AI-powered chatbots, generative artificial intelligence, automated assessment systems, adaptive learning platforms and speech recognition technologies in developing learners' major language and communicative skills is analyzed. The opportunities provided by artificial intelligence for personalizing the educational process, providing immediate feedback, developing autonomous learning activities and increasing motivation to learn English are substantiated. The article also examines the mechanisms of using artificial intelligence to develop listening, speaking, reading, writing, vocabulary and grammatical competence. Particular attention is paid to such issues as academic integrity, reliability of AI-generated information, technological dependence, personal data security and the preservation of learners' critical thinking. It is concluded that artificial intelligence should be used not as a substitute for the teacher but as a modern pedagogical tool that expands the methodological opportunities of English language teaching.

Key words: artificial intelligence, English language, foreign language education, generative artificial intelligence, ChatGPT, adaptive learning, chatbot, communicative competence, digital technologies, personalized learning, feedback, language skills.

Аннотация: В статье рассматриваются педагогические возможности использования технологий искусственного интеллекта в процессе изучения английского языка. Анализируется роль чат-ботов, генеративного искусственного интеллекта, автоматизированных систем оценивания, адаптивных образовательных платформ и технологий распознавания речи в развитии основных языковых и коммуникативных навыков обучающихся. Обоснованы возможности искусственного интеллекта в индивидуализации образовательного процесса, предоставлении оперативной обратной связи, развитии самостоятельной учебной деятельности и повышении мотивации к изучению иностранного языка. Рассматриваются особенности применения искусственного интеллекта при развитии навыков аудирования, говорения, чтения, письма, лексической и грамматической компетенции. Особое внимание уделяется проблемам академической добросовестности, достоверности информации, технологической зависимости, безопасности персональных данных и сохранения критического мышления обучающихся. Сделан вывод о целесообразности использования искусственного интеллекта не как замены преподавателя, а как современного педагогического инструмента, расширяющего возможности обучения английскому языку.

Ключевые слова: искусственный интеллект, английский язык, обучение иностранным языкам, генеративный искусственный интеллект, ChatGPT, адаптивное обучение, чат-бот, коммуникативная компетенция, цифровые технологии, индивидуальное обучение, обратная связь, языковые навыки.

KIRISH

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti raqamli texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya vositalari va sun'iy intellekt tizimlarining jadal rivojlanishi bilan bevosita bog'liqdir. Bugungi kunda sun'iy intellekt inson faoliyatining turli sohalariga, jumladan, iqtisodiyot, tibbiyot, sanoat, xizmat ko'rsatish hamda ta'lim tizimiga tobora chuqur kirib bormoqda. Ta'lim tizimida sun'iy intellekt texnologiyalarining qo'llanilishi o'quv jarayonini individuallashtirish, ta'lim oluvchilarning bilim darajasini avtomatik aniqlash, topshiriqlarni o'quvchining imkoniyatiga qarab moslashtirish, tezkor qayta aloqa tashkil etish va mustaqil o'rganish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, sun'iy intellekt vositalaridan chet tillarni, xususan, ingliz tilini o'rgatishda samarali foydalanish zamonaviy pedagogikaning dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi [1].

Ingliz tili bugungi kunda xalqaro ilm-fan, ta'lim, biznes, axborot texnologiyalari va madaniyatlararo muloqotning asosiy vositalaridan biri hisoblanadi. Jahon miqyosida ilmiy ma'lumotlarning katta qismi ingliz tilida yaratilayotgani, xalqaro ilmiy jurnallar va elektron ta'lim resurslarining aksariyatida ingliz tilidan foydalanilishi mazkur tilni yuqori darajada egallash zaruratini yanada kuchaytirmoqda. Shu sababli ingliz tilini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli ta'lim resurslari va sun'iy intellekt vositalarini qo'llash ta'lim sifatini oshirishning muhim shartlaridan biriga aylanmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham raqamli transformatsiya hamda sun'iy intellekt texnologiyalarini rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi PQ–358-sonli[1] qarori bilan "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasi" tasdiqlangan bo'lib, unda sun'iy intellekt texnologiyalarini ijtimoiy va iqtisodiy sohalarga keng joriy qilish, ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish, malakali mutaxassislar tayyorlash va zamonaviy raqamli infratuzilmani yaratish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan. Ushbu strategik vazifalar ta'lim sohasida ham sun'iy intellektga asoslangan texnologiyalardan samarali foydalanish bo'yicha yangi ilmiy-metodik yondashuvlarni ishlab chiqishni talab etadi.

Ingliz tilini an'anaviy usullar asosida o'rgatishda barcha o'quvchilarning individual imkoniyatlari, bilim darajasi, nutqiy ehtiyojlari va o'rganish tezligini bir vaqtning o'zida hisobga olish murakkab jarayon hisoblanadi. Bir guruhda tahsil olayotgan o'quvchilar orasida lug'at boyligi, grammatik bilim, talaffuz, tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalari bo'yicha sezilarli farqlar kuzatilishi mumkin. Sun'iy intellekt asosidagi ta'lim vositalari esa o'quvchining individual natijalarini tahlil qilib, uning bilim darajasiga mos topshiriq va mashqlarni ishlab chiqish imkonini beradi. Bunday imkoniyat ta'lim jarayonining individuallashtirilishiga va har bir o'quvchiga o'z qobiliyati doirasida rivojlanish imkoniyatini yaratishga xizmat qiladi.

Sun'iy intellekt vositalarining ingliz tilini o'rganishdagi yana bir muhim jihati real vaqt rejimida tezkor qayta aloqa berish imkoniyatidir. An'anaviy dars jarayonida o'qituvchi har bir o'quvchining yozma va og'zaki topshirig'ini bir vaqtning o'zida chuqur tahlil qilishi qiyin. Sun'iy intellekt vositalari esa grammatik, leksik va uslubiy xatolarni aniqlash, talaffuzni tahlil qilish, yozma matnga izoh berish va individual tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi. Bu o'quvchiga o'z xatolarini tez aniqlash, tuzatish hamda o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarini shakllantirish uchun sharoit yaratadi.

Mazkur tadqiqotning obyekti ingliz tilini o'qitish va o'rganish jarayoni hisoblanadi. Tadqiqot predmeti ingliz tilini o'rganishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan pedagogik jihatdan samarali foydalanishning mazmuni, shakllari, metodlari va vositalaridan iborat. Tadqiqotning maqsadi ingliz tilini o'rganish jarayonida sun'iy intellekt vositalarining pedagogik imkoniyatlarini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilish, ularning asosiy til ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyatini aniqlash va ta'lim jarayonida samarali qo'llash bo'yicha ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Sun'iy intellekt va chet tilini o'rgatish integratsiyasiga oid ilmiy tadqiqotlar so'nggi yillarda amaliy lingvistika, pedagogika, raqamli ta'lim hamda kompyuter yordamida til o'rgatish sohalarining istiqbolli yo'nalishlaridan biriga aylangan. Sun'iy intellekt texnologiyalari rivojlanishi natijasida o'quvchilarning til kompetensiyalarini rivojlantirishda an'anaviy elektron lug'atlar va avtomatik tarjima vositalaridan boshlab, zamonaviy generativ AI tizimlari, chatbotlar, ovozni aniqlash texnologiyalari va adaptiv ta'lim platformalarigacha bo'lgan turli vositalar shakllangan.

L. Kohnke, B.L. Moorhouse va D. Zou o'z tadqiqotlarida ChatGPT kabi generativ sun'iy intellekt vositalarining til o'qitish va o'rganish jarayonidagi imkoniyatlarini tahlil qilgan. Olimlarning fikricha, sun'iy intellekt asosidagi chatbotlar o'quvchilarga real vaqt rejimida ingliz tilida muloqot qilish, individual savollar berish, o'quv materiallari yaratish, grammatik tushuntirishlar olish va yozma matnlarni takomillashtirish imkoniyatini beradi. Shu bilan birga, sun'iy intellektdan samarali foydalanish uchun o'qituvchi va o'quvchilarning raqamli savodxonligi, axborotni tanqidiy baholash ko'nikmasi va AI bilan to'g'ri muloqot qilish kompetensiyasi muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlangan.

1 https://lex.uz/docs/-7158604

J.S. Barrot sun'iy intellektdan ikkinchi tilni o'rgatishda, xususan, yozma nutqni rivojlantirishda foydalanishning imkoniyatlari va muammolarini tahlil qilgan. Tadqiqotchi ChatGPT o'quvchilarga grammatik xatolarni aniqlash, matn strukturasini takomillashtirish, yangi g'oyalarni shakllantirish va individual feedback olishda yordam berishini ta'kidlaydi. Shu bilan bir qatorda, generativ AI tomonidan noto'g'ri yoki faktik asosga ega bo'lmagan ma'lumotlar yaratilishi hamda akademik halollik qoidalarining buzilishi kabi muammolar ham mavjudligi ko'rsatilgan.

S. Mahapatra tomonidan olib borilgan tadqiqotda ChatGPTning ingliz tilini xorijiy til sifatida o'rganuvchi talabalarning akademik yozish ko'nikmalariga ta'siri o'rganilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, sun'iy intellekt asosida berilgan formativ qayta aloqa talabalar yozma ishlarining mazmuni, grammatik aniqligi va strukturaviy izchilligini yaxshilashga xizmat qilgan. Mazkur natija sun'iy intellektdan tayyor matn yaratish vositasi sifatida emas, balki o'quvchining mustaqil yozma faoliyatini takomillashtiruvchi pedagogik yordamchi sifatida foydalanish zarurligini ko'rsatadi.

J. Fathi, M. Rahimi va A. Derakhshan o'z ilmiy ishlarida sun'iy intellekt vositalari orqali tashkil etilgan muloqotning ingliz tilini xorijiy til sifatida o'rganuvchilarning gapirish ko'nikmasiga ta'sirini o'rgangan. Tadqiqot natijalarida AI bilan muntazam muloqot qilish o'quvchilarning nutq ravonligi, grammatik aniqligi, lug'atdan foydalanish qobiliyati, talaffuzi va ingliz tilida muloqot qilishga bo'lgan tayyorligini oshirishga ijobiy ta'sir qilgani aniqlangan.

J. Du va B.K. Daniel tomonidan o'tkazilgan tizimli tadqiqotda sun'iy intellekt asosidagi chatbotlarning ingliz tilida gapirish amaliyotida qo'llanilishi tahlil qilingan. Tadqiqotchilar AI-chatbotlarning o'quvchilarga cheklanmagan miqdorda nutqiy mashq qilish imkonini berishi, xato qilishdan qo'rqish darajasini kamaytirishi va ingliz tilida muloqot qilishga bo'lgan ishonchni rivojlantirishga xizmat qilishini ta'kidlaydilar.

Mavjud ilmiy tadqiqotlarning tahlili shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt texnologiyalari ingliz tilini o'rganishda alohida til ko'nikmalarini shakllantirish bilangina cheklanmaydi. U o'quv jarayonini individuallashtirish, o'quvchining xatolarini diagnostika qilish, tezkor feedback berish, motivatsiyani oshirish va mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etish imkonini beruvchi kompleks pedagogik vosita hisoblanadi. Shu sababli mazkur maqolada sun'iy intellektning ingliz tilini o'rganishdagi imkoniyatlari o'zaro bog'liq pedagogik tizim sifatida tahlil qilinadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot nazariy-tahliliy xarakterga ega bo'lib, ingliz tilini o'rganishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishga oid zamonaviy pedagogik va lingvodidaktik ilmiy manbalarni o'rganish, tizimlashtirish va umumlashtirish asosida amalga oshirildi. Tadqiqot davomida ilmiy-nazariy tahlil, qiyosiy tahlil, kontent-tahlil, umumlashtirish, tizimlashtirish, pedagogik modellashtirish va interpretativ tahlil metodlaridan foydalanildi.

Ilmiy-nazariy tahlil yordamida sun'iy intellekt, generativ sun'iy intellekt, adaptiv ta'lim, chatbot, avtomatlashtirilgan baholash, tezkor qayta aloqa va sun'iy intellekt yordamida til o'rganish tushunchalarining mazmun-mohiyati o'rganildi. Qiyosiy tahlil metodi orqali an'anaviy ingliz tili ta'limi bilan sun'iy intellekt qo'llab-quvvatlovchi ta'lim modeli o'rtasidagi farqlar aniqlashtirildi. Kontent-tahlil metodi asosida mavzuga doir xorijiy va mahalliy ilmiy tadqiqotlar mazmuni o'rganilib, ularda keltirilgan ilmiy natijalar asosiy til kompetensiyalari bo'yicha guruhlashtirildi.

Tadqiqotda pedagogik modellashtirish metodidan foydalanish orqali sun'iy intellektni ingliz tili ta'limiga integratsiya qilishning diagnostika, individuallashtirish, interaktiv mashq, tezkor qayta aloqa, refleksiya va pedagogik nazorat bosqichlarini o'z ichiga oluvchi yaxlit pedagogik yondashuvi ishlab chiqildi. Ushbu metodologik yondashuv sun'iy intellekt vositalarining imkoniyatlarini faqat texnik jihatdan emas, balki o'quvchi faoliyati, ta'lim maqsadi va o'qituvchining pedagogik boshqaruvi bilan uzviy bog'langan holda tahlil qilish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Olib borilgan tahlillar natijasida sun'iy intellektning ingliz tilini o'rganish jarayonidagi bir necha asosiy pedagogik funksiyalari aniqlandi. Bular diagnostik, individuallashtiruvchi, kommunikativ, nazorat qiluvchi, maslahat beruvchi, generativ va refleksiv funksiyalardan iborat. Diagnostik funksiya o'quvchining mavjud bilim va ko'nikmalarini aniqlash imkonini bersa, individuallashtiruvchi funksiya uning natijalariga mos o'quv materiallari va topshiriqlar yaratishga xizmat qiladi. Kommunikativ funksiya o'quvchining ingliz tilida muntazam muloqot qilishini ta'minlaydi. Nazorat va maslahat beruvchi funksiyalar esa xatolarni aniqlash, ularni tushuntirish va to'g'ri variantlarni o'zlashtirishga yordam beradi.

Ingliz tilini o'rganishda tinglab tushunish ko'nikmasi alohida ahamiyat kasb etadi. O'quvchi ingliz tilidagi nutqni tushunishi uchun so'zlarning talaffuzini aniqlashi, grammatik birliklarni farqlashi, nutq tezligiga moslashishi va eshitilgan ma'lumot mazmunini anglab yetishi lozim. Sun'iy intellekt asosidagi ovozli texnologiyalar o'quvchiga turli mavzu, nutq tezligi va murakkablik darajasidagi audio materiallarni taqdim etish imkonini beradi.

O‘quvchi bir xil matnni bir necha marotaba tinglash, uning avtomatik transkripsiyasini ko‘rish, notanish so‘zlarni aniqlash hamda tinglab tushunish bo‘yicha individual savollarni bajarish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Sun’iy intellektning tinglab tushunishga doir muhim afzalligi audio materiallarni o‘quvchining til darajasiga moslashtirish imkoniyatidir. Boshlang‘ich darajadagi o‘quvchilar uchun sekin va sodda dialoglardan, yuqori darajadagi o‘quvchilar uchun esa tabiiy tezlikdagi murakkab akademik yoki ijtimoiy mavzulardagi nutqlardan foydalanish mumkin. Bu ta’lim jarayonini har bir o‘quvchining mavjud bilim darajasiga moslashtirishga yordam beradi.

Ingliz tilida gapirish ko‘nikmasini rivojlantirishda sun’iy intellekt asosidagi chatbotlar katta pedagogik imkoniyatlarga ega. An’anaviy auditoriya sharoitida dars vaqti chegaralanganligi tufayli har bir o‘quvchi bilan alohida va uzoq vaqt davomida muloqot qilish imkoniyati har doim ham mavjud emas. AI-chatbotlar esa o‘quvchiga istalgan vaqtda ingliz tilida suhbatlashish, turli kommunikativ vaziyatlarni modellashtirish va muloqot davomida o‘z xatolarini aniqlash imkonini beradi.

Sun’iy intellekt vositalari yordamida aeroport, mehmonxona, do‘kon, restoran, ta’lim muassasasi, ish joyi yoki boshqa real hayotiy vaziyatlarni modellashtirish mumkin. O‘quvchi mazkur vaziyatlarda o‘zini tegishli rolga qo‘yib, ingliz tilida dialog olib boradi. Bu uning faqat grammatik va lug‘aviy bilimlarini emas, balki real kommunikativ vaziyatda tildan foydalana olish kompetensiyasini ham rivojlantiradi. Fathi, Rahimi va Derakhshanning tadqiqotlari AI vositalari orqali tashkil etilgan muloqot gapirish ko‘nikmasini va ingliz tilida gapirishga bo‘lgan tayyorlikni rivojlantirishini ko‘rsatadi.

AI bilan gaplashish ayrim o‘quvchilarda mavjud bo‘lgan psixologik to‘siqlarni kamaytirishda ham ahamiyatlidir. O‘quvchi sinfdoshlar yoki o‘qituvchi oldida xato qilishdan uyalishi mumkin, biroq sun’iy intellekt bilan mashq jarayonida bunday xavotir kamayadi. Natijada o‘quvchi ko‘proq gapirishga, yangi jumlalarni qo‘llashga va o‘z fikrlarini erkinroq ifodalashga harakat qiladi. Shunga qaramasdan, AI bilan muloqot real insonlararo muloqotni to‘liq almashtirmasligi lozim. Sun’iy intellekt dastlabki mashq va tayyorgarlik vositasi, real insonlararo muloqot esa kommunikativ kompetensiyani mustahkamlash bosqichi sifatida xizmat qilishi kerak.

Sun’iy intellekt ingliz tilida o‘qib tushunish ko‘nikmasini rivojlantirishda ham samarali vosita hisoblanadi. Zamonaviy AI tizimlari murakkab inglizcha matnlarni o‘quvchining til darajasiga mos ravishda soddalashtirish, matndagi yangi so‘zlarga izoh berish, asosiy g‘oyani aniqlashga yordam berish hamda o‘qib tushunishni nazorat qiluvchi savollar ishlab chiqish imkoniyatiga ega. Masalan, B2 darajadagi murakkab ilmiy-ommabop matnni A2 yoki B1 darajadagi o‘quvchilar uchun asosiy mazmunni saqlagan holda soddalashtirish mumkin.

Sun’iy intellekt yordamida matnga mos savollar yaratish o‘qituvchining metodik ishini ham yengillashtiradi. AI matnga faktik, tahliliy va tanqidiy fikrlashga qaratilgan savollar tuzishi mumkin. Bunday topshiriqlar o‘quvchini faqat matndan tayyor javob qidirishga emas, balki mazmunni tahlil qilishga, sabab-oqibat aloqalarini aniqlashga va muallif fikrini baholashga undaydi.

Ingliz tilida yozish ko‘nikmasini rivojlantirish sun’iy intellektdan foydalanishning eng faol yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Generativ AI o‘quvchiga mavzuni tushunish, yozma ishning rejasini tuzish, grammatik va leksik xatolarni aniqlash, jumlalarni uslubiy jihatdan takomillashtirish hamda matnning umumiy strukturasi bo‘yicha tavsiyalar berish imkoniyatiga ega. Mahapatra tadqiqotida ChatGPTdan formativ feedback vositasi sifatida foydalanish o‘quvchilarning akademik yozuv ko‘nikmalarini rivojlantirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatgani aniqlangan.

Shu bilan birga, sun’iy intellektdan yozish jarayonida foydalanish metodik jihatdan to‘g‘ri tashkil qilinishi lozim. O‘quvchi AIga mavzu bo‘yicha tayyor matn yozdirib, uni o‘zining mustaqil ishi sifatida topshirsa, ta’limiy maqsadga erishilmaydi. Shuning uchun o‘quvchi avvalo matnni mustaqil yozishi, so‘ng sun’iy intellekt yordamida undagi grammatik, leksik va strukturaviy xatolarni aniqlashi maqsadga muvofiq. AI tomonidan berilgan tavsiyalarni o‘quvchi mustaqil ravishda tahlil qilishi va yakuniy qarorni o‘zi qabul qilishi kerak.

Lug‘at boyligini rivojlantirishda sun’iy intellektning imkoniyatlari juda kengdir. An’anaviy usullarda yangi inglizcha so‘zlar ko‘pincha ularning tarjimasini yodlash orqali o‘zlashtiriladi. Sun’iy intellekt esa yangi so‘zning ma’nosi, sinonimi, antonimi, talaffuzi, kontekstda qo‘llanilishi, so‘z birikmalari va grammatik shakllari bo‘yicha kompleks ma’lumot berishi mumkin. Bu yangi lug‘at birliklarini kontekst asosida o‘zlashtirish imkonini beradi.

Masalan, o‘quvchi ma’lum bir so‘zni o‘rganayotganda sun’iy intellektdan ushbu so‘z bilan bog‘liq bir nechta jumlalar, kichik dialog, test yoki matn yaratishni so‘rashi mumkin. Shu orqali so‘z alohida birlik sifatida emas, balki real kommunikativ kontekstda o‘zlashtiriladi. Sun’iy intellekt o‘quvchining avvalgi xatolari asosida individual lug‘at ro‘yxatini ham shakllantirishi mumkin.

Grammatik kompetensiyani rivojlantirishda sun’iy intellektning muhim jihati xatoni shunchaki tuzatib qo‘yish emas, balki uning sababini tushuntirish imkoniyatidir. Masalan, o‘quvchi “He go to school every day” shaklidagi jumlani yozsa, sun’iy intellekt “go” fe’lining “goes” shaklida bo‘lishi kerakligini ko‘rsatish bilan birga, Present Simple zamonida uchinchi shaxs birlikda fe’lga “-s” yoki “-es” qo‘shimchasi qo‘shilishini izohlashi mumkin. Bu o‘quvchining grammatik qoidani ongli ravishda o‘zlashtirishiga xizmat qiladi.

Sun’iy intellektning eng muhim pedagogik imkoniyatlaridan biri ta’limni individuallashtirishdir. Bir guruhdagi o‘quvchilarning bilim darajasi va o‘zlashtirish sur’ati turlicha bo‘ladi. Sun’iy intellekt o‘quvchining avvalgi

javoblari, yo'l qo'ygan xatolari va qiyinchilik tug'dirayotgan mavzularni tahlil qilgan holda unga mos topshiriqlar ishlab chiqishi mumkin. Bu juda oson yoki haddan tashqari murakkab topshiriqlardan kelib chiqadigan motivatsiya pasayishining oldini olishga yordam beradi.

Ingliz tilini o'rganishda motivatsiya muhim omillardan biri hisoblanadi. Sun'iy intellekt o'quvchiga natijani darhol ko'rish, o'z qiziqishiga mos materiallar bilan ishlash, topshiriq murakkabligini individual ravishda tanlash va o'z yutuqlarini muntazam kuzatish imkoniyatini beradi. Ali va hammualliflarning tadqiqotlarida ham ChatGPTdan foydalanish ingliz tilini o'rganish motivatsiyasiga ijobiy ta'sir qilishi mumkinligi ta'kidlangan.

Sun'iy intellektdan foydalanish o'quvchining mustaqil ta'lim olish imkoniyatlarini ham kengaytiradi. O'quvchi darsdan tashqari vaqtda o'qituvchining bevosita ishtirokisiz grammatik mavzularni takrorlash, yangi so'zlarni o'rganish, matn o'qish, ingliz tilida suhbatlashish va yozma mashqlar bajarish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu jihatdan AI vositalari o'quvchi uchun doimiy mavjud bo'lgan individual raqamli yordamchi vazifasini bajarishi mumkin.

Sun'iy intellektning afzalliklari bilan birga undan foydalanish bilan bog'liq muammolar ham mavjud. Eng muhim muammolardan biri AI tomonidan yaratilgan ma'lumotlarning har doim ham mutlaq to'g'ri bo'lmasligidir. Generativ sun'iy intellekt grammatik va stilistik jihatdan ishonchli ko'rinadigan, biroq faktik jihatdan xato ma'lumotlarni ham yaratishi mumkin [9]. Shu sababli o'quvchilarga AI javoblarini mutlaq haqiqat sifatida qabul qilmaslik, balki ishonchli ilmiy va o'quv manbalari orqali tekshirish ko'nikmasini shakllantirish zarur.

Akademik halollik masalasi ham dolzarb muammolardan biridir. Sun'iy intellekt yordamida esse, referat, tarjima, topshiriq va boshqa turdagi o'quv ishlarini qisqa vaqt ichida yaratish mumkin. Agar o'quvchi AI yaratgan materialni mustaqil bajarilgan ish sifatida taqdim etsa, uning real bilim va kompetensiyasini baholash imkoniyati kamayadi. Shuning uchun baholash jarayonida o'quvchi faqat yakuniy matnni emas, balki uni yaratish jarayonini ham namoyon qilishi, o'z ishini og'zaki himoya qilishi va AI vositalaridan qanday foydalanganini ko'rsatishi maqsadga muvofiq.

Yana bir muhim xavf texnologik qaramlikdir. Agar o'quvchi har qanday oddiy grammatik yoki leksik vazifani ham sun'iy intellekt yordamida hal qilishga odatlansa, uning mustaqil fikrlashi va muammo yechish ko'nikmasi susayishi mumkin. Shu sababli sun'iy intellekt ta'lim jarayonida o'quvchi o'rniga vazifani bajaruvchi vosita emas, balki o'quvchi faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi yordamchi vosita bo'lishi kerak.

Sun'iy intellektdan samarali foydalanishda o'qituvchining roli yanada muhimlashadi. Zamonaviy pedagog faqat bilim beruvchi shaxs emas, balki o'quv jarayonini tashkil etuvchi, AI yaratgan materiallarni baholovchi, o'quvchilarni to'g'ri yo'naltiruvchi, akademik halollikni nazorat qiluvchi va tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi metodik rahbar sifatida faoliyat yuritishi lozim.

Sun'iy intellekt integratsiyalashgan ingliz tili ta'limida o'qituvchining professional kompetensiyasiga yangi talablar yuzaga keladi. O'qituvchi sun'iy intellekt imkoniyatlari va cheklovlarini bilishi, AI uchun pedagogik jihatdan to'g'ri topshiriqlar shakllantira olishi, sun'iy intellekt yaratgan ma'lumotlarni tekshirishi, o'quvchilar uchun xavfsiz va maqsadli raqamli ta'lim muhitini tashkil eta olishi kerak.

Olib borilgan tahlillar asosida ingliz tilini o'rganishda sun'iy intellektdan foydalanish jarayoni bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lgan diagnostika, individuallashtirish, interaktiv mashq, tezkor qayta aloqa, o'quvchining mustaqil tahlili, refleksiya va pedagogik nazorat bosqichlaridan iborat bo'lishi kerakligi aniqlandi. Dastlab o'quvchining mavjud bilim darajasi aniqlanadi. Keyin uning ehtiyojlariga mos individual topshiriqlar ishlab chiqiladi. Shundan so'ng sun'iy intellekt yordamida interaktiv mashqlar bajariladi va o'quvchiga tezkor qayta aloqa beriladi. O'quvchi ushbu tavsiyalarni mustaqil tahlil qiladi, o'z xatolarini tuzatadi va yakunda o'qituvchi tomonidan pedagogik nazorat amalga oshiriladi.

Ushbu yondashuv sun'iy intellekt, o'quvchi va o'qituvchi faoliyati o'rtasida oqilona muvozanatni ta'minlaydi. Ta'lim jarayonining markazida sun'iy intellekt emas, balki o'quvchi shaxsi va uning rivojlanishi turishi kerak. Sun'iy intellekt esa mazkur jarayonni tezlashtiruvchi, individuallashtiruvchi va metodik jihatdan qo'llab-quvvatlovchi vosita sifatida xizmat qilishi lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan ilmiy-nazariy tahlillar ingliz tilini o'rganishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish zamonaviy ta'limning istiqbolli yo'nalishlaridan biri ekanligini ko'rsatdi. Sun'iy intellekt o'quv jarayonini individuallashtirish, tezkor qayta aloqa tashkil etish, o'quvchilarning mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirish, motivatsiyani oshirish va til ko'nikmalarini muntazam mashq qilish uchun keng imkoniyat yaratadi.

Sun'iy intellekt vositalaridan tinglab tushunish, gapirish, o'qish, yozish, lug'at boyligi va grammatik kompetensiyani rivojlantirishda samarali foydalanish mumkin. Ayniqsa, AI-chatbotlar ingliz tilida muntazam muloqot muhitini yaratishi, generativ AI yozma ishlar bo'yicha tezkor tavsiyalar berishi, adaptiv platformalar esa o'quvchining bilim darajasiga mos individual topshiriqlarni taqdim etishi bilan ahamiyatlidir.

Shu bilan birga, sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish akademik halollik, noto'g'ri axborot, texnologik qaramlik, tanqidiy fikrlashning susayishi va shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi bilan bog'liq muammolarni ham yuzaga keltiradi. Shu sababli sun'iy intellektdan foydalanish pedagogik nazorat ostida, aniq ta'limiy maqsad va metodik talablar asosida tashkil qilinishi lozim.

Tadqiqot natijalari asosida ingliz tili o'qituvchilarining sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirish, pedagoglarni AI vositalari bilan metodik jihatdan to'g'ri ishlashga o'rgatish, o'quvchilarda sun'iy intellekt taqdim etgan axborotni tanqidiy tahlil qilish ko'nikmasini shakllantirish hamda AI vositalaridan akademik halollik tamoyillariga muvofiq foydalanish mexanizmlarini ishlab chiqish tavsiya etiladi.

Ingliz tili darslarida sun'iy intellektdan foydalanishda o'quvchi avvalo topshiriqni mustaqil bajarishi, keyin AI yordamida uni tekshirishi, berilgan tavsiyalarni tahlil qilishi va yakuniy tuzatishni mustaqil amalga oshirishi maqsadga muvofiq. Bu yondashuv sun'iy intellektdan foydalanish bilan bir qatorda o'quvchining mustaqil fikrlashi va mas'uliyatini ham saqlab qoladi.

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt ingliz tilini o'rgatish va o'rganishning mazmuni hamda metodikasini sezilarli darajada takomillashtirish imkoniyatiga ega. Biroq uning pedagogik samaradorligi texnologiyaning o'ziga emas, balki undan qanday maqsadda, qanday metodika asosida va qanday pedagogik nazorat ostida foydalanilishiga bog'liq. Shu sababli sun'iy intellektni ingliz tili o'qituvchisini almashtiruvchi vosita sifatida emas, balki o'qituvchi va o'quvchining samarali hamkorligini kuchaytiruvchi zamonaviy intellektual-pedagogik vosita sifatida baholash maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi PQ–358-son "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori.
2. UNESCO. Guidance for Generative AI in Education and Research. - Paris: UNESCO, 2023.
3. Xu, T., Wang, H. The effectiveness of artificial intelligence on English language learning achievement // System. - 2024. - Vol. 125. - 103428.
4. Mahapatra, S. Impact of ChatGPT on ESL students' academic writing skills: A mixed methods intervention study // Smart Learning Environments. - 2024. - Vol. 11.
5. Fathi, J., Rahimi, M., Derakhshan, A. Improving EFL learners' speaking skills and willingness to communicate via artificial intelligence-mediated interactions // System. - 2024. - Vol. 121. - 103254.
6. Du, J., Daniel, B. K. Transforming language education: A systematic review of AI-powered chatbots for English as a foreign language speaking practice // Computers and Education: Artificial Intelligence. - 2024. - Vol. 6. - 100230.
7. Lo, C. K., Yu, P. L. H., Xu, S., Ng, D. T. K., Jong, M. S. Y. Exploring the application of ChatGPT in ESL/EFL education and related research issues: A systematic review of empirical studies // Smart Learning Environments. - 2024. - Vol. 11.
8. Kohnke, L., Moorhouse, B. L., Zou, D. ChatGPT for language teaching and learning // RELC Journal. - 2023. - Vol. 54, No. 2. - P. 537-550.
9. Barrot, J. S. Using ChatGPT for second language writing: Pitfalls and potentials // Assessing Writing. - 2023. - Vol. 57. - 100745.
10. Kasimova, M. Sun'iy intellekt orqali xorijiy til o'rganuvchilarining faolligini oshirish va ta'lim jarayoniga jalb qilish // O'zbekistonda xorijiy tillar. - 2024. - № 1(54).

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №7(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.